

Ya Hu Ve Adem 25

– KENAN KOÇ · 22 Ocak 2017

8-) İslami Düşünceye Göre Allah Mefhumu

Ayet I-Kürsi:

"Allah ki, tanrı yoktur ancak O vardır, diridir ve kendi kendine kaimdir. Ne uyuklaması ne de uyuması söz konusu değildir. Semalar ve ardında ne varsa O'nundur. O'nun katından izin olmadan, kim şefaet edebilir ki?. Önlerinde ve arkalarında olanların hepsini bilir. İzni olmadan ilminden bir şeyi ihata etmek mümkün değildir. Kürsüsü, semâları ve ardını içine almıştır. Onların muhafazası O'na ağır gelmez. Yüce ve azamet sahibidir." (2/255)

Allah'ın sıfatları, zatının gereği olarak ezelden ebede mevcuttur. Ezelden ebede olmak demek, değişimden münezzehe olmak demektir. Çünkü değişim, içinde yok olmayı barındırır ve ezelden ebede olan şey ise yok olamaz. Öyleyse değişimden münezzehe olan eksiklikten de münezzehtir. Burada değişimi terakki yani ilerleme, hep iyiye hep daha olgun olmaya gidiş olarak kabul etsek bile yine Allah'ın değişimden münezzehe olduğunu söylemek gerekir. Zira O, ezelden ebede her daim en olgun, en ileri, en iyi durumdadır. Eksikliği yoktur ki değişerek daha iyiye gitsin.

Dolayısıyla Allah, tam ve kemal haldedir. Bu nedenle İslama göre Allah, noksanlıklardan beri olarak bütün kemal (en olgun, kâmil hal) sıfatlarıyla vasıflanmıştır.

"De ki, "Bu benim yolumdur. Ben, Allah'a basîret üzere davet ediyorum. Ben ve bana tabî olanlar böyleyiz .. Allah'ı bütün noksanlardan tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim.." (12/108).

Allah'ın sıfatları, kullardaki gibi eksiklik göstermez ve her sıfatı, o sıfatın anlamının en yetkin haline erişmiş şekli olarak düşünülmelidir. Örneğin ; Allah görür ve işitir. Ancak insan, Allah'ın bahsettiği göz ve kulakla, son tahlilde beyinle yani vasıtalarla görür ve işitirken ve bu uzuvlar görevini yapamazsa görme ve işitme olmaz. Ama Allah'ın görme ve işitmesi herhangi bir vasıtayla, kâinattaki başka bir varlığın yardımıyla değildir.

"O'nun misli hiç bir şey yoktur. Ve O , işiten ve görendir." (42/11).

Yine örneğin Allah Alim'dir. İnsan ise cahilliği her an içinde barındıran ve ilmi cehalete dönüşebilecek bir hal üzere âlimdir. Her şeyi her an en son sınırında daha doğrusu sınırsız halde bilemez. Bu nedenle de ilmi, aslında daha geniş bir ölçekte eksik ya da yanlış olabilir. Çünkü insan, eşya ve fiili aracı organlar ya da aletler vasıtasıyla ve zihde meydana gelen halleriyle bilebilir. Bu husustaki bilgisi de oldukça sınırlıdır. Allah, vasıtasız olarak ezeli ve ebedi bilgisiyle eşyanın ve filin hakikati olarak, her şeyi içten ve dıştan kuşatmış bir durumdadır. Her şeyin açık ve gizli her halini bilir.

"Yaratan (Allah), yaratmayan gibi olur mu?.. Düşünmez misiniz?.." (16/17)

O nedenle Allah'ın tüm sıfatlarına kemal sıfatlar denir ve Zatı ve sıfatları şu başlıklar altında toplanır:

1) Vücut (sıfat-ı nefsiye, varlığının mahiyeti, Zat-Hu mertebesi)

2) Selbi sıfatlar (zati sıfatlar, sıfat-ı selbiye, Allah'tan başka, izafi varlıklarda olamayacak sıfatlar):

Vahdaniyet (ortağı olmamak),

Beka (Daim, sürekli aynı hal üzere olmak),

Kıyam bi nefsihi (zaati) (varlığı kendinden olmak),

Kıdem (Kadim, en eski, kıdemli, ezeli ve dolayısıyla ebedi oluş),

Muhalefetün lil havadis (Havadise muhalefet, sonradan olmaya ve olana benzememek, hiçbir yaratıkla-oluşla bir tutulamaması)

3) Sübuti sıfatları (sıfat-ı meani, sıfat-ı zatiye, açıkça bilinebilecek, malum olan sıfatları, başka izafi varlıklarda da alt düzeyde yansımaları olabilecek sıfatlar):

Tekvin (yaratmak),

Hayat (dirilik),

İlim (bilinç, bilme, idrak),

İrade (dileme, taktir etme, oluşa izin verme),

Kudret (enerji, güç, potansiyel),

Semi (vasıtasız olarak işitme, bilme, ilmi dahilinde olma),

Basar (vasıtasız olarak görme, bilme, ilmi dahilinde olma),

Kelam bi nefsihi (sese muhtaç olmadan konuşma, algılatma, duyurma).

8.1-) Vücut (Sıfat-ı Nefsiye)

Allah'ın varlığı demektir. O'nun varlığı, yarattığı şeyler bakımından yaratıkların hepsinden daha açık ve zahirdir. Çünkü Allah, yani mümkünatın dayanabileceği bir değişmez olmasaydı hiçbir şey olamazdı. Bu nedenle herhangi bir şeyin varlığı, Allah'ın varlığına delildir, şahittir. Hiçbir şey kendi kendine yokluktan varlığa, varlıktan yokluğa geçemez. Ve hiçbir yaratık (yaratılmış), yoktan bir zerre yaratamaz ve varken bir zerre yok edemez. Ancak başka yaratıkları vasıta olarak kullanarak (kendi varlığı ve filleri de dahil) bir yaratığı değiştirebilir. Tüm bunları yokluktan varlığa, varlıktan yokluğa çeviren kuvvet sahibi ise, âlemlerden beri, yüce bir yaratıcının varlığı olmalıdır. Bu Mutlak Varlık, izafi varlıklar gibi başka varlıklara dayanmaz. İzafi varlıklar da, son tahlilde Allah'ın kendi varlığına dayanır. Bir nevi bu izafi varlıklar gibi Allah dahi, sadece kendi varlığına dayanarak ezelden ebede var olma durumunda olmalıdır. Bu nedenle Allah'ın varlığı, zatının icabıdır. Allah'ın varlığı yani vücudu zatının icabı olduğu için, Allah'a vacib-ül vücut denmiştir.

"Şüphe yok ki göklerin ve yerin yaradılışında, gece ile gündüzün değişmesinde akıl sahipleri için büyük işaretler vardır" (Ali imran 190),

"Akıl ve anlayış sahipleri o kimselerdir ki, ayakta, otururken, yanları üzere yataırken, Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaradılışı üzerinde düşünürler (ve derler:) "Ey Rabbimiz, sen bunları boşuna yaratmadın; sen (boşuna bir şey yaratmaktan) münezzehsin. Bizi ateş azabından koru" (Ali imran 191) ayetleri, Kur'an'da Allah'ın varlığının akli delillerini sunan ayetlerden ikisidir.

İlk ayette özellikle kâinattaki düzen vurgulanır. Bunun Allah'ın varlığına işaret olduğu belirtilir. Hz. Muhammed, bu ayet için, yazıklar olsun o kimseye ki bu ayeti okumuş ve üzerinde düşünmemiştir, demiştir. Ayet'e göre, mevcudatın varlığı ve bu mevcudatta bir düzen bulunması Allah'ın ispatı olmaktadır. Sadece oluşmuş olan varlıkların bulunuyor olması değil, büyük bir düzen ve ölçü içinde yaratılan varlıkların bulunması, bilgi ve hikmetten yoksun olan rastlantılılığın, kaosun eseri olamaz.

"Mülkünde ortağı olmayan ve her şeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mukadderatını tayin eden O'dur." (25/2).

Bu düzen materyalistlerin dediği gibi tabiatın oluşturduğu bir düzendir aslında. Ancak burada tabiatla kastettiğimiz, doğa ana değil, şeyin özündeki yönelim, şeyin tabii olduğu şey yani şeyin tabiatıdır. Bir deyişle şeydeki içgüdüdür. Şeydeki diyoruz çünkü bu manada içgüdü sadece canlılar için değil evrendeki her şey için geçerli olmalıdır. Bunun canlıda açığa çıkmış haline içgüdü diyoruz. Ancak, cansızda da aşikar olarak mevcuttur. İşte bu içgüdü ki tam anlamıyla muazzam bir bilinçlilik sergilemektedir. Kainatın yapı taşı bir bilinç olduğu ortadadır. Bu bilinç belki insanda en üst seviyede gözlenmektedir. Aksi halde insandaki bilincin bir altyapı olarak kainatta bulunmadığını söylemek, insanın kainatta bulunmayan elementlerden oluştuğunu söylemek kadar abestir. Çünkü insan kainat içeri oluşmuştur. İnsanda bilinç varsa, elbette ister düşük seviyede ya da farklı formlarda densin, insanı oluşturan kainat unsurlarında da bilinç olmalıdır. İnsandaki bilincin kainattaki unsurlarda da zorunlu olarak bilinç olmasını gerektirmesi bir yana konya bile, yukarda belirtildiği üzere, canlı cansız kainatın tüm unsurlarında düzeni görmemek imkansızdır. Düzen ise bilinçsiz olabilecek bir şey değildir. Düzen bilincin ta kendisidir. İşte materyalizm de unsurlardaki bilinci kabul eder . Ancak bunu sırf maddedeki bir özellik olarak benimser. Materyalizme göre insanı doğa yaratmıştır. Doğa maddenin kendisinde var olan gücü ve özellikleri sayesinde bu forma girmiştir. Madde sürekli değişerek formlar oluşturur ve bunu sadece kendi gücüyle yapar ve biz bunu bilinç olarak yorumlarız.

Buna karşılık İslam düşünürlerinin verdiği örneklerden bazıları şunlardır: Tarlada yetişen pamuğun kendiliğinden ip haline dönüşmesi, boş bir arsada başlangıçta hiçbir yapı malzemesi yokken, bu malzemelerin kendiliğinden ya da arsadaki diğer maddeler tarafından oluşturulması ve bunları belirli metotlarla bir araya getirip belirli formlar verecek bir usta bulunmaksızın, malzemenin kendiliğinden bir köşke dönüşmesi düşünülemez. İşte burada pamuk ya da malzeme, maddi varlıktır. İnsan ise bu varlıkları belirli bir ilimle ip ya da bina ya da başka bir şey haline getiren bilinç ve kudrettir. Ancak bir düzen ya da ilim yoksa, yani bu örnekte, insan eli değmemişse, maddi yığınlar, sonsuz zaman içre de olsa, kendiliklerinden, tabiat ya da hayvanlar vasıtasıyla ip ya da bina olmaz. İlk hallerinden, pamuktan ya da tarladaki maddi formlarından farklı bir hale gelebilirler. Ama geldikleri bu

halde aradığımız düzenin işareti yoktur. Belki parçalanıp dağılmış, belki başka unsurlarla ve birbirleriyle bir araya toplanarak kütleleşmiş, yanmış, hal değiştirmiş vb. özelliklere sahip olmuş olabilirler. Ama düzen getiren bir el olmadıkça ip ya da bina olmazlar. İşte insan bu yüzden Allah'ın halifesidir.

(yeryüzündeki görüntüsü). Bu yüzden de mesuliyeti büyüktür. Çünkü insan da Allah gibi, mevcudata düzen vererek değiştirebilmektedir. Ama O'ndan farklı olarak olmayanı mevcut hale getiremez, yani yaratamaz.

Diğer canlılarda da varlıkları bir düzene sokarak değiştirme özellikleri vardır. Hatta en küçük bir canlı birimin kendisi zaten mevcudatı düzene getiriyor, belli bir sistem halinde değiştiriyor demektir. Bitkilerin güneş ışını ve azotu belli bir düzenden, sentezden (fotosentez) geçirerek bünyesine katması, tek hücrelilerden tüm canlılara beslenme, vb. buna örnektir. Ancak bu mevcudatı değiştirme kapasitesi ne kadar gelişmiş ve bilinçli bir iradi fonksiyon ile yapılmış ise, özdeki tanrısallık o kadar açığa çıkmış demektir. İşte insanın pamuğu belli bir ilim ve düzenle ip haline getirmesi gibi, Allah; varlığı, atomu, atom altı parçacıkları, enerjiyi vb. pamuk haline getirir. Burada düzene soktuğu maddeyi de Allah yaratmıştır. Ayet "göklerin ve yerin yaradılışında" derken hem özün yaradılışına, hem de bu özden belli bir düzenle pamuğun oluşturulmasına; "gece ile gündüzün değişmesinde" derken de düzene işaret eder. Verdiğimiz 2. ayet de, Allah'ın yaratmasının bir amacı olduğuna ve buna bağlı olarak insanın halifelik bilincine ererek ateşten korunması gerektiğine dikkat çeker.

Gözlemlediğimiz âlemlerde varlıkların kendiliğinden oluş tarzları aşikardır. Ama varlığın kendi kendini yaratmadığı hatta oluşunu bile kendi kendine sürdüremediği bellidir. Bu durum, varlıkların başka varlıklara muhtaç olduğunu gösterir. Öyleyse hiçbir varlık, özlerinden gelen bir kudretle oluşta olsa da, kendi kendini yaratmış değildir. Zaten kendi kendini yaratma, başlangıçta kendini yaratacak bir kendinin olmasını gerektirir ki muhaldir. Allah bile kendi kendini yaratmamıştır. Çünkü aynı mantık ilkesi burada da geçerlidir. Allah, varlığı kendinden olandır. Bu kendi kendini yaratmadan farklıdır. Varlığı kendinden olan ezelden ve ebede her an var olan tek varlık demektir. Kendi kendini yaratan ise yok iken var olan yani zamana bağımlı olan ve zamanın bir yerinde yokluğu düşünülebilen demektir. Hem de yokluğunda da varlığı olmalıdır ki kendini yaratsın, bu ise belirttiğimiz gibi muhaldir.

Bu durumda yaratıklar ancak kendi kendilerini değiştirmiş olabilir. Ve başlangıçta değiştirecek bir kendinin olması, kendinden bağımsız bir etki nedeniyledir. Yani varlığın olmuş olması bile başka bir varlık ya da, varlıklardan dolayıdır. Yukarıdaki muhtaç olma tabiri, sadece varlığını sürdürürken başka varlıklara muhtaç olma (beslenme, nefes alma, vb.) olarak değil, varlığının başlangıcında da başka varlıklara muhtaç olma şeklinde düşünülmelidir. Bu şekilde geriye doğru gidilirse, varlığı başka bir varlığa muhtaç olmayan, varlığı kendinden olan asıl varlığın, tek varlığın, Allah'ın olması zaruridir. Ki böyle bir varlık ezeli ve ebedi olmak durumundadır. Çünkü zamandan bağımsızdır. Zamana bağımlı olsa,

yukarda değindiğimiz gibi kendi kendini yaratmış olması gerekir. Bu durumda Allah, hem varlığı kendinden olduğundan hem de ezeli ve ebedi olduğundan, varlığını sürdürmekte de başka varlıklara muhtaç değildir (Bundan dolayı, İhlas suresinde, Allahusamed denir).

Kainatta bulunan bütün varlıklar değişmekte, halden hale geçmektedir. Bu da bizi zaman kavramını oluşturmaya götürür. Şeyin bir halden başka bir hale değişmesi, zihnimizde zaman mefhumunu yaratır. Bu değişim, hareket ve sükun, kendiliğinden meydana gelemez. Duyu organlarıyla hissedilen varlıklar küçük, büyük, güzel, çirkin vb. etiketlerle sınıflandırılır zihnimizde. Bütün bunlar

değişme ve zeval bulmanın alametleridir. Değişen bir şey fanidir . Değişimin kendisi zaten faniliğin bir etiketidir. Fani olan bir şeyin de kendi zatıyla var olması mümkün değildir.

Bu noktada, daha önce yaptığımız bir örneklemeyi tekrar hatırlayalım: "Ben, 1 saniye önceki ben değilim, içimde bir çok şey ölüp yenilendi, değişti. Değişirken faniliğini ispatladı, öldü," demiştik. Âlem de devamlı ölüp yenilenmekte, değişmekte, faniliğini ispatlamaktadır. Ve bu ispat da sonradan yaratılmasının, yani hadis oluşunun ispatıdır. Materyalizmde kâinata ezellilik ve ebedilik vasfı verilerek, madde değişse bile yok olmaz denir. Ancak değişen bir şeyin "her zaman vardı" olamayacağı da aşikârdır. Âlemin sonradan olduğu ve her olanın oluşturarı olacağı bilinebilir bir bilgidir ve bu da bizi değişmeyen teke götürür.

""Bugün mülk kimindir?.. Kahhar olan Allah'ındır!.." (40/16)

ayetinde; her dem daim olan bir mutlak gerçek gösterilmekle birlikte, insani bilincin bu mutlak gerçeğe açıldığı anın vurgulanması için "bu gün" denmiştir. Ayette Allah'ın Kahhar esmasına dikkat çekilmesi çok önemlidir. Zira Allah, her şeyi daim olmayacak şekilde yaratma durumundadır ve bu hal kulun gözünde O'nun helak edici olarak vasıflanma nedenini oluşturur.

Varlığı zatından olan, yani var olmak için başka bir vara ihtiyaç duymayan, dolayısıyla bütün kemal sıfatlarıyla vasıflanmış olması, noksan sıfatlardan beri olması gereken, zaruri varlık, doğrusu tek gerçek varlık Allah'tır. Bu nedenle bizleri, bizim gördüğümüz ve görmediğimiz âlemleri (mikropları, ultra viyole ışınları vb. olduğu gibi, belki henüz hiçbir şekilde tespit edemediğimiz âlemler içre bir çok alemler) yaratıp yaşatan, rızıklandıran yalnız Allah'tır. Tüm bunların ışığında denebilir ki materyalist "ölünce yok olacağım" der, inanan öldükten sonra da "var olacağım " der. Gerçek iman sahibi ise yok hükmünde olduğunu bilir.

Bu konularla ilgili Kur'an dan iki ayet:

"Allah hem her şeyi yaratandır, hem de her şeyin üzerinde dilediği gibi tasarruf edendir." (ez Zummer 62).

"Allah gökleri ve yeri yoktan var edendir. O'nun nasıl çocuğu olabilir. O'nun bir eşi de yoktur. Her şeyi o yaratmıştır ve O her şeyi hakkıyla bilendir." (el En'am 101).